

З. І. ГОНЧАРЕНКО

Комсомольська ЗОШ І-ІІІ ступенів №2 з поглибленим вивченням математики Комсомольської міської ради Полтавської області, м. Комсомольськ

СПАДЩИНА В. СУХОМЛИНСЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: національна освітня система, гуманна педагогіка, любов до Дитини, утвердження Добра, виховання Красою, Школа Життя, міні-лабораторія, національна школа.

Педагогіку майбутнього можна будувати лише на засадах такої філософії, що визначає абсолютні вартості, такі як Добро, Краса, Істина, Свобода.

Г. Ващенко

Нинішній час потребує від нас, освітян, відкритості до нових знань і підходів, здатності розвивати свою професійну компетентність, учитися впродовж життя.

Сучасне суспільство ставить перед освітою завдання підготовки освічених, високоморальних і творчих людей, які можуть самостійно приймати рішення в ситуаціях вибору, вирізняються мобільністю і конструктивністю, здатні до співробітництва, готові до міжкультурної взаємодії, володіють почуттям відповідальності, є конкурентноспроможними. А конкурентноспроможність в глобалізованому світі буде залежати і в майбутньому перш за все від інтелектуально-творчого потенціалу нації й особистості.

Нове бачення школи приходить не лише з інших наук, а й від потужної, конструктивної педагогічної практики. Тож закономірно, що філософія освіти є головним генератором нових ідей, які впливають на процес трансформації освіти, змінюючи освітню практику.

Як сказав Роальд Гофман, лауреат Нобелівської премії: «Не можна порівнювати школу різних країн, не враховуючи інших факторів: економіку, демографію, традиції, психологічні установки. А головне – специфіку національної освітньої системи».

Педагогіка успіху в освітній системі Григорія Ващенко базована на постулаті: «Великого успіху домагаються ті народи, які добре опікуються своєю освітою та асигнують на неї великі кошти».

Досвід власної багаторічної вчительської практики, узагальнення величезної педагогічної спадщини минулого переконали В. Сухомлинського в тому, що «сила та можливості виховання невичерпні» [5; 535].

Сьогодні з'явилась немало приватних шкіл, керівники яких обіцяють батькам виховувати дітей як майбутніх лідерів. Звичайно, в таких школах добросердечність і чуйність не будуть домінуючими, бо майбутнім «лідерам», у яких виховують «психологію переможця» і які планують стати «господарями життя», такі риси не потрібні. Але ми добре розуміємо: чим більше таких «лідерів» буде з'являтися в нашому житті, тим важчим воно буде, тим невиліковнішими будуть хвороби, від яких потерпає суспільство. Нам треба добре усвідомити, що виховання не «лідера», а майбутнього гро-

мадянина із здоровою моральною серцевиною – це виховання мужності й безстрашності. Про що говорив і В.Сухомлинський: «Справжнє виховання – це виховання в душі безстрашності. Справжня доброта, готовність захищати більш слабого й беззахисного – це перш за все мужність, безстрашність душі!» [7].

Спадщина В.Сухомлинського становить собою явище духовної культури, яке з плином часу привертає до себе все більше уваги, бо наділене феноменом невичерпності. Константи Сухомлинського не втрачають свого значення, не розмиваються з плином часу, навпаки, набувають все більшої актуальності. А пояснюється це тим, що директор школи із Павлиша весь свій рідкісний талант педагога, всю феноменальну працездатність зосередив на вічній проблемі – плекання Добра в людині. Із усіх загальнолюдських моральних проблем ця – найголовніша.

В.О.Сухомлинський подарував нам цілісну педагогічну систему виразної гуманістичної направленості. Від нас залежить, як ми зуміємо скористатися нею. Ми повинні дорости до неї і серцем, і розумом.

Педагогічний талант Сухомлинського – у рідкісній здатності відчувати й розуміти світ дитини. Як ніхто інший, він знав, якими засобами можна впливати на формування дитячої душі. Йому не було рівних не тільки в здатності бачити різноманітність цих засобів, а й в умінні точно вибирати їх для виконання тієї чи іншої педагогічної задачі. Виховання особистості, на його думку, відбувається під впливом великої кількості взаємозв'язаних, об'єднаних єдиною педагогічною надією засобів. У своїх книгах і статтях В.О.Сухомлинський щедро ділиться тим, що йому відкрилось як людині, наділеній особливою педагогічною проникливістю. Колосальна різноманітність способів, прийомів, підходів, які вміщені в його публікаціях, і є невичерпним джерелом для педагогічної науки.

Гуманістична педагогіка Сухомлинського вкрай необхідна сучасній українській спільноті, яка переживає різні трансформації; не відчуваючи потреби в засвоєнні педагогічних ідей гуманістичного напрямку.

«Краса – мати доброти й сердечності», «Краса – джерело морального багатства людини», - стверджує педагог [6; 414]. Якщо дитина вчиться сприймати красу, захоплюється нею – це означає, що сприйняття стає більш емоційним, накопичуються естетичні враження, без чого неможливе облагороджування душі, розвиток людського в людині: «Людина стала людиною, коли почула шелест листя і пісню коника, дзюрчання весняного струмка і дзвін срібних дзвіночків жайворонка в бездонному літньому небі. Шелест сніжинок і завивання завірюхи за вікном, ласкавий клекіт хвилі й урочисту тишу ночі – почула і, затамувавши подих, слухає сотні й тисячі років чудову музику життя. Умій і ти слухати цю музику, умій милуватися красою» [6; 409].

Любов до дитини, утвердження добра, виховання красою – це три константи, три кити гуманної педагогічної системи Сухомлинського. Усі вони взаємозалежні й взаємодоповнюючі і знаходяться в органічній єдності.

Спираючись і продовжуючи традиції Великого В.О. Сухомлинського, видатний учитель Шалва Олександрович Амонашвілі у трактаті «Школа Життя» викладає цілісну концепцію нового типу освіти зі своєю філософською основою, понятійною базою, принципами і напрямками їх здійснення. Основна мета Школи Життя: сприяти становленню, розвитку, вихованню в Дитині Благородної Людини шляхом розкриття її особистісних якостей. «Гуманно-особистісна педагогіка заснована на класичній формулі: Дитина не тільки готується до життя, але вже живе... Звідси й принцип, який є стрижнем освітнього процесу в Школі Життя: розвивати і виховувати в дитині життя за допомогою самого життя», - стверджує Шалва Амонашвілі [2; 15]. Школа Життя

будується на фундаментальних допущеннях, фундаментальних аксіоматичних задачах, які становлять Істину для Світових Релігійних Вчень та Предмет для багатьох духовно-філософських вчень. Суть їх полягає в наступних трьох положеннях: душа людини є реальною субстанцією; вона спрямована до вічного сходження й удосконалення; земне життя є відрізком шляху сходження. Із цих допущень виводяться три постулати віри вчителя в Дитину: I – Дитина – це Явище, тобто «воління духа» в нашому земному житті, а не випадковість; II – Дитина як явище несе в собі своє життя, життєву Місію, якій вона повинна служити; III – Дитина несе в собі *найбільшу енергію Духу*.

Таким чином, учителю потрібно вірити, що Дитина – це явище, вона несе в собі свою життєву Місію, вона наділена найбільшою енергією Духу. Така віра в Дитину сповнить освітній процес оптимізмом, забезпечить учителя принципами творчого терпіння, поваги й утвердження особистості в Дитині, відданості Дитині і відповідальності за долю Дитини. У Школі Життя Урок є найважливішою, провідною формою процесу творення долі дітей; у ньому акумулюються життя Дитини, життя дітей, і збагачується вона світлом духовності та знань. Урок є акумулятором життя дітей, він є самим життям дітей.

Освітній процес у Школі Життя характеризується специфічними особливостями, що додають йому гуманно-особистісної спрямованості. Перша особливість – освітній процес повинен охопити Дитину в цілому, з усією її природою, приймати її слід такою, якою вона є, і творити в ній розвинену, вільну й освічену людину; друга особливість – наслідок цілісності особистості Дитини, освітній процес теж повинен бути цілісним, а умовою цього є життя Дитини, життя дітей, що розвиваються в різноманітних формах; третя особливість – урок є провідною формою життя дітей і одиницею безупинного освітнього процесу, він є не основною формою процесу навчання, як уважається в традиційній педагогіці й практиці, а акумулятором життя Дитини, акумулятором життя дітей; четверта – співробітницькі взаємини вчителя з дітьми повинні стати природною якістю гуманного освітнього простору; і тільки співробітництво уможливує те, щоб виховання випереджало навчання, а навчання випереджало розвиток; п'ята – в освітньому процесі ведеться цілеспрямований розвиток і вирощування в Дитині здатності до оцінювальної та самооцінювальної діяльності; шоста – учитель Школи Життя дотримується «заповідей»: вірити в безмежність дитини – вона є Мікрокосмос; вірити в свої Педагогічні Здібності – «Я вчитель від Бога»; вірити в силу гуманної педагогіки – в ній Творча Енергія. А який же учитель найцінніший для Школи Життя? «Слід надавати перевагу такому вчителю, який іде новим шляхом. Кожне слово його, кожний вчинок його несе на собі відбиток незабутньої новизни», – відповідає Шалва Олександрович, зауважуючи: – ... Нехай учителя супроводжують вічні істини заповідей: Шукай і знайдеш; Проби і дано буде; Стукай і відчинять. Нехай учитель глибоко осмислить мудрість заклику: Учи щастю краси; Учи щастю знань; Учи щастю любові; Учи щастю злиття з Вищим» [2; 96].

І тому, усвідомлюючи велику місію вчителя у сучасному суспільстві – служіння заради вищих цілей людства, заради планетарної й космічної еволюції – після відвідування восени 2008 року авторського семінару Ш.О. Амонашвілі педагогами Комсомольської ЗОШ I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням математики, було започатковано роботу міні-лабораторії Гуманної педагогіки «Істина школи». Мета діяльності – розширити педагогічну свідомість учителів; підвищити рівень педагогічної та емоційної культури наставників, батьків; знищити недобррозуміливість, роздратування у шкільному просторі; виховувати бажання «думати серцем»; поширювати ідеї Гуманної

педагогіки. А завдання, які поставили перед собою вчителі, включають у себе проведення тижнів Гуманної педагогіки; співпраця у проведенні культурно-просвітницьких заходів з Комсомольським історико-краєзнавчим музеєм, виставковим залом міської дитячої бібліотеки, педагогічних читань – з Кременчуцьким Реріхівським товариством; організація роботи сімейного клубу; участь у Всеукраїнських і Міжнародних педагогічних читаннях, семінарах з Гуманної педагогіки; сприяння творчому використанню підручників «Фізика мовою серця» І. Ступінене та «Біологія мовою серця» В. Бак; залучення до поширення ідей Гуманної педагогіки ЗМІ. І хоча це тільки перші кроки невеликого осередку учителів, але вже створена і постійно поповнюється бібліотека Гуманної педагогіки, активно співпрацюємо з Кременчуцьким Реріхівським товариством і місцевим музеєм, навчаємося і працюємо на Всеукраїнських педагогічних читаннях і семінарах у м. Кременчуці, Києві, Москві; відвідуємо майстер класи Лицарів Гуманної педагогіки Бак В.Ф., Амонашвілі Ш.О., Ніорадзе В.Г.; випускаємо методичні посібники і друкуємо в Альманасі «Свічадо Придніпров'я»; презентуємо свої матеріали перед шкільною, міською громадою. У своїй діяльності дотримуємося Істини Школи: «Кожна дитина є носієм нового буття. Кожна Дитина є національним надбанням країни, держави. Кожна дитина є неповторністю на Землі та в усьому Всесвіті. У кожній дитини є свій путь, своє призначення. Але кожна Дитина – кожна, кожна! – потребує виховання, освіти, просвітлення серця і розуму» [1; 65], бо «Педагогіка є загальнолюдською культурою мислення, а мудрість педагогіки є загальнолюдським надбанням. Загальнолюдська мудрість живить коріння Школи. Але коріння загальнолюдської мудрості вирощує Школу Національну» [1; 72].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Амонашвілі Ш.О.* Істина школи / Переклад з російської. – Хмельницький, 2007. – 74с.
2. *Амонашвілі Ш.О.* Школа Життя / Переклад з російської. – Хмельницький, 2002. – 172с.
3. *Сазоненко Г.С.* Освіта Майбутнього: Науково-методичний посібник. – К: Основа, 2008. – 368с.
4. *Сухомлинский В.А.* – Переиздание. М.: Издательский Дом Шалвы Амоношвили, 2002. – 224с. – (Антология гуманной педагогики).
5. *Сухомлинский В.О.* Сто порад учителю / Вибрані твори: В 5-ти т. – т.2. – Київ: Радянська школа, 1976. – 670с.
6. *Сухомлинский В.О.* Як виховати справжню людину / Вибрані твори: В 5-ти т. – т.2. – Київ: Радянська школа, 1976. – 670с.
7. *Клочек Г.* Константи Василя Сухомлинського. Джерело доступу: http://osvita-ua.net/school/school_today/897

З. И. Гончаренко

Комсомольская общеобразовательная школа I-III ступеней № 2 с углубленным изучением математики Комсомольского городского совета Полтавской области

НАСЛЕДИЕ В.СУХОМЛИНСКОГО В СТАНОВЛЕНИИ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

В статье автор сосредотачивает внимание на трех константах гуманной педагогической системы В.А. Сухомлинского. Их воплощение находим в Школе Жизни Ш.А. Амонашвили, целью которой есть создание условий для становления, развития, воспитания в Ребенке Благородного Человека путем раскрытия его личных качеств.

Ключевые слова: национальная образовательная система, гуманная педагогика, любовь к Ребенку, утверждение Добра, воспитание Красотой, Школа Жизни, мини-лаборатория, национальная школа.

Z.I.Goncharenko

V.SUHOMLYNSKY'S HERITAGE IN THE DEVELOPMENT OF MODERN SCHOOL

The author concentrates his attention on three constants of Sukhomlynsky's pedagogical system. We find their embodiment in "The School of Life" by Sh. Amonashvili, the aim of which is the creation of all conditions for growing, development and upbringing "A Noble Man" in a child through the discovering of his own qualities.

Key words: national educational system, human pedagogics, love to a child, confirmation of kindness, upbringing by beauty, school of life, mini-laboratory, a national school.

*Одержано 14. 04. 2009 р.
Рекомендовано до друку 16. 06. 2009 р.*